

Žastrab veľký, vládca lesných tíšín

Budujeme partnerstvá

Program cezhraničnej spolupráce
Maďarská - republika-Slovenská republika
2007-2013

Európska únia
Európsky fond regionálneho rozvoja

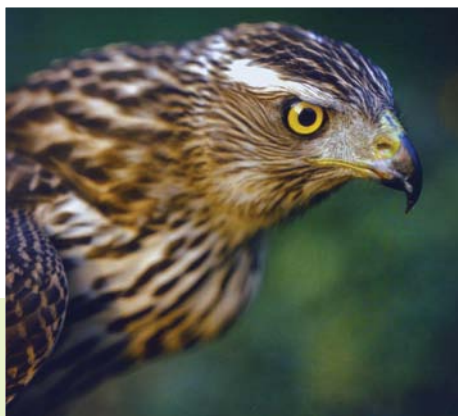
Dospelá samica jastraba veľkého. Škrvnenie na hrudi má i priečne vzory, na rozdiel od mláďat, ktoré majú len pozdĺžne pásiky. Očná dúhovka má výraznú žltú farbu.

Foto: archív RPS

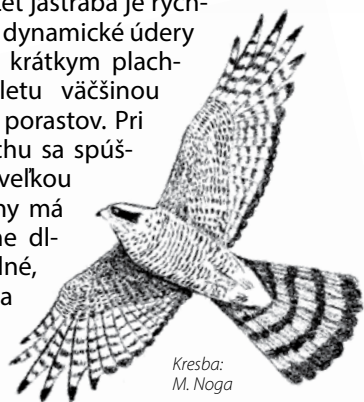
Mladý jedinec jastraba veľkého.

Foto: E. Hrtan

Ako ho spoznáme

Pozorovať jastraba vo voľnej prírode nie je jednoduché. Je plachý, otvoreným plochám sa vyhýba. Samička dosahuje veľkosť nášho najbežnejšieho dravca - myšiaka hôrneho, samec je takmer o tretinu menší. Sfarbenie nie je veľmi variabilné, spodná strana tela (brucho a hrud') je výrazne svetlá s priečnym pruhovaním u dospelých jedincov alebo pozdĺžnym pruhovaním u mláďat; chrbát šedohnedý. Charakteristický je svetlý pás nad okom. Hlas jastraba možno počuť najmä na jar v tichších častiach lesov, no neozýva sa často. Najvhodnejším obdobím na pozorovanie jastraba je marec a apríl, kedy pár zvykne krúžiť nad lesným porastom, ktorý si vybral za hniezdisko. Let jastraba je rýchly, priamočiary, dynamické údery krídel strieda s krátkym plachtením. Počas letu väčšinou kopíruje okraje porastov. Pri útoku zo vzduchu sa spúšťa na korisť veľkou rýchlosťou. Nohy má jastrab pomerne dlhé a veľmi silné, prispôbolené na lov väčšej koristi.

Kresba:
M. Noga

Odlíšiť mladého vtáka od dospelého nie je ťažké. Rozdiel je vo farbe, ako i vo vzore škrvnenia na hrudi.

Foto: S. Harvančík

Kde žije a čo potrebuje

Jastrab veľký osídľuje naše územie od nížin až po vysoké pohoria, obýva najmä súvislé lesné porasty; zdá sa, že mierne preferuje ihličnaté lesy. Hniezdo si stavia sám, pri opakovanom používaní je to často mohutná stavba, najčastejšie umiestnená pri kmeni stromu. Hoci sa pri stavbe hniezda nevyhýba ani blízkosti lesných ciest, na vyrušovanie je pomerne citlivý.

Jastrab veľký je veľmi obratný lovec, jeho korisťou sa stávajú stredne veľké druhy vtákov a cicavcov, ako napríklad holuby, sojky, drozdy, dokáže však uloviť i bažanta, dravé vtáky, vrany, lasice, chrčky.

Samček jastraba krahulca je menší a s hrdzavým nádychom.
Foto: J. Svetlík

Pre jastraby je typický dlhý, na konci zaoblený chvost a kratšie krídla bez výrazných prstových pier, umožňujúce dobré manévrovanie v lesných porastoch. S dĺžkou tela 54 až 67 cm a rozpätím krídel 98 až 120 cm radíme jastraba medzi stredne veľké dravce.

Foto: R. Václav

Takmer presnou zmenšenou kópiou jastraba veľkého je jastrab krahulec. Okrem veľkosti sa líšia len drobnými rozdielmi v proporcií krídel, hlavy a chvosta. Krahulce sú na našom území pomerne časté najmä v jesennom a zimnom období.

Foto: R. Václav

Hniezdo si jastrab často stavia na pri kmeni stromu vo vidlici silných konárov.

Foto: S. Harvančík

Hniezdo jastraba - samica s mláďatami.

Foto: S. Harvančík

Mladé jastraby tesne pred opustením hniezda.

Foto: S. Harvančík

Hniezdenie

Jastrab hniezdi raz do roka. Tok sa vyznačuje nápadnými hlasovými prejavmi v blízkosti vybraného hniezda, samica i samec krúžia nad porastom. V apríli samička začína zahrievať znášku 2 – 5 vajec, z ktorých sa po 35 - 40 dňoch liahnu mláďatá. Samica sa v tomto období zdržuje pri hniezde, loví samec. Mláďatá opúšťajú hniezdo asi po mesiaci a pol, rozptýlia sa do okolia, pričom rodičia ich ešte prikrmujú. Jeden pár má zvyčajne viac hniezd (neďaleko od seba), ktoré strieda.

Hniezdny biotop jastraba veľkého.

Foto: K. Šotnár

Migrácia

Jastraby sú stále vtáky, hniezdiace jedince sa vo svojom teritóriu zdržujú celoročne. Vyvedené mláďatá sa niekedy vydajú na potulky a to i na väčšie vzdialenosti, v jesennom a zimnom období sa jastraby môžu presúvať do oblastí s vyššou koncentráciou koristi. Vidieť ich môžeme napríklad v blízkosti poľí, kde sa sústreďujú veľké kídle synantropných holubov, alebo na zimoviskách vodných vtákov. I tu sa ale ukrývajú v poraste, odkiaľ lovia korisť rýchlym, prepadovým letom.

Ohrozenie a ochrana

Jastrab veľký je bezpochyby najprenasledovanejším dravcom. Vzhľadom na to, že jeho korisťou sú aj poľovné druhy drobnej zveri (jarabica, bažant, kačica divá), bol cieľene prenasledovaný poľovníkmi, holubiarri často chytali jastrabov do pascí kvôli občasnému lovu poštových holubov. K tomu musíme prirátáť i nelegálne vykrádanie hniezd jastrabov, okrem iného aj z dôvodu využívania na sokoliarske účely, pričom tieto vtáky sú držané v zajatí a využívané aj na predvádzanie na verejnosti. Takéto zaobchádzanie s dravcom, ktorý bol stvorený na život vo voľnej prírode, možno po-

Častou korisťou jastrabov sa stávajú synantropné holuby.

Foto: archív RPS

Na populáciu jastraba negatívne vplyva aj zmena krajiny a stále intenzívnejšia hospodárska činnosť, v dôsledku ktorej dochádza k úbytku lesných porastov a teda aj prirodzených hniezdných biotopov jastraba.

Foto: J. Svetlík

Foto: J. Chavko

Nelegálna pasca na dravce, inštalovaná na hniezdisku jastraba.
Foto: J. Chavko

važovať prinajmenšom za neetické a jeho nelegálne nadobudnutie je samozrejme trestné. Nemálo jedincov býva tiež bohužiaľ usmrtených pri občasnom love v hospodárskych či súkromných dvoroch. Ak si uvedomíme, že i jastrab sa stáva obeťou zásahov elektrickým prúdom na konštrukciách 22 kV vedení, zdá sa až neuveriteľné, že tento druh ešte z nášho územia nevymizol. Ako všetky druhy dravcov, i jastrab je zákonom chránený. Je navyše tiež poľovnou zverou s celoročnou ochranou, jeho usmrtenie je teda automaticky i trestným činom pytliactva.

Zhabaný jedinec jastraba veľkého, ktorý bol v nelegálnej držbe.
Foto A. Zacharová.

Nie je ľahké meniť z generácie na generáciu odovzdávané absurdné nepravdy o tom, že jastrab je príčinou úbytku drobnej poľovnej zveri. Nik nespochybňuje schopnosť jastraba uloviť bažanta, alebo zajaca, no väčšinu jeho potravy tvoria najmä sojky, drozdy, holuby. Všetci jeho neprajníci si musia uvedomiť, že jastrab nemá možnosť voľby. Loví to, čo sa v jeho okolí vyskytuje a čo je schopný uloviť. Jeho prenasledovaním a zabíjaním sa nikdy a nikde nedosiahlo zvýšenie počtu drobnej zveri. Jastrab je jedným z mála dravcov, ktorý dokáže uloviť straky, vrany či menšie druhy dravcov. Zákonná ochrana jastraba je na mieste a snáď sa niekedy podarí tento druh rehabilitovať za všetky príkoria, ktoré mu človek spôsobil.

RTG snímok zraneného krídla jastraba veľkého, ktorý sa stal obeťou strelca.
Foto: archív RPS

Ochrana dravcov na Slovensku je mimovládna organizácia, občianske združenie. Od roku 1975 sa venujeme ochrane voľne žijúcich dravých vtákov a sov a ich biotopov, v rámci celého Slovenska. Aktivity realizujeme prostredníctvom vyše 200 členov a sympatizantov.

Naša organizácia sa snaží presne a podrobne zdokumentovať každý prípad vtáčej kriminality, vo zvýšenej miere kontrolujeme oblasti s rozšíreným chovom poštových holubov, alebo lokality v blízkosti bažantníc, kde je vyšší predpoklad cieleného prenasledovania jastraba. Nelegálnym aktivitám sa snažíme predchádzať zvyšovaním povedomia a zlepšovaním informácií o jastrabovi, teda naprávaním negatívneho obrazu, ktorý si nezaslúži. Snažíme sa tiež zabrániť strate lesných porastov v dôsledku intenzívneho lesného hospodárstva, pričom presadzujeme extenzívne postupy, ohľaduplné voči prírode, ktoré nemajú za následok stratu biodiverzity v krajine, napríklad prostredníctvom ochranných zón v okolí aktívnych hniezd, alebo špeciálnych agro-environmentálnych schém. Okrem toho spolupracujeme s energetickými spoločnosťami v rámci celého Slovenska na eliminácii rizika zásahov elektrickým prúdom a nárazov do vodičov nadzemných elektrických vedení.

Ako môžete pomôcť

Budeme radi, ak nás oslovíte v prípade, že sa chcete zapojiť do ochrany dravého vtáctva, napríklad prostredníctvom monitoringu, stráženia hniezd, alebo inej činnosti.

Ťažba lesných porastov v hniezdnom období má často za následok zničenie, alebo opustenie hniezda. Dá sa jej predísť dohodou s užívateľom lesného porastu.
Foto: J. Svetlík

Fotopasce pomáhajú nielen pri monitoringu druhov, ale aj pri odhaľovaní nelegálnej činnosti.

Foto: J. Chavko

Nelegálna pasca s návnadou, nasražená v bažantnici.

Foto: archív RPS

Chov a využívanie dravcov na sokoliarske účely je možný len na základe potrebných povolení a výnimiek.
Foto: E. Berg

Foto: K. Šotník

www.husk-cbc.eu/sk

www.kuvik.eu

www.dravce.sk

Text: Michal Noga, Lucia Deutschová, Jozef Chavko

Vydané v rámci projektu HUSK/1101/2.2.1/0336 Ochrana a výskum vtáctva bez hraníc, ktorý sa realizuje prostredníctvom Programu cezhraničnej spolupráce Maďarská republika - Slovenská republika 2007 – 2013, s podporou Európskeho fondu regionálneho rozvoja a Slovenskej republiky.

Program cezhraničnej spolupráce
Maďarská republika-Slovenská republika
2007-2013

Európska únia
Európsky fond regionálneho rozvoja

SOS/BirdLife
SLOVENSKO

Obsah tohto materiálu nereprezentuje oficiálne stanovisko Európskej únie.

**Chránime ich *aj pre vás,*
pomôžte nám *pomáhať.***

Ochrana dravcov na Slovensku (RPS)

Kuklovská 5, 841 04 Bratislava
02/555 73 440, 0911 882 626 • dravce@dravce.sk
číslo účtu: 2623078364/1100